The layer's failure to survive was caused by large-scale levelling work that occurred in this part of the city in the 20th century as is shown by the fact that sterile soil begins immediately under the 19th–20th-century layers but still contains the contours of older sunken structures.

VALKININKAI

Mindaugas Grikpėdis,
Auksė Rusteikytė

Vilniaus gatvė 51/53, 68

2020 m. Valkininkų miestelio (Varėnos r., Valkininkų sen.) istorinės dalies (UK 17118) ir senamiesčio (UK 21483) teritorijoje atlikti žvalgomieji tyrimai. Vilniaus gatvės teritorijoje tarp sklypų 51, 53 ir sklype 68 projektuojamų vandens tinklų vietoje iki įžemio ištirti trys šurfai, iš viso 3 m^2. Radiniai perduoti LNM.

1993 m., siekiant nustatyti Valkininkų miestelio archeologinio sluoksnio paplitimo ribas, iš 55 tirtų šurfų tik dviejuose (Vilniaus g. 73 ir P. Bieliausko g. 4) aptiktas nesuardytas

1 pav. Šurfo 1 Š sienelės stratigrafija. M. Grikpėdžio nuotr.

Fig. 1. The stratigraphy of the N wall of test pit 1.

sluoksnis su XVII a. buitinės keramikos šukėmis (*LIIR*, f. 1, b. 761). 2011 m. tyrimų metu Vilniaus gatvėje nuo tilto per Gelužos upę iki pastato 68 ir atkarpoje tarp Vilniaus g. 68 ir 37 sklypų ištirtuose šurfuose aptiktas maišytas kultūrinis sluoksnis su pavieniais XVII–XIX a. radiniais. Viename iš Krantinės gatvėje tirtų šurfų aptikti horizontai su XVI–XIX a. radiniais, o Liepto ir Krantinės gatvių sankryžoje aptiktas intensyviausias XVII–XVIII a. kultūrinis sluoksnis (*ATL 2011 metais*, 2012, p. 447–451). 2013 m. Vilniaus gatvėje tarp pastatų 37–51 tirtuose šurfuose aptikti XX a. sluoksniai su pavieniais XVII a. radiniais (*ATL 2013 metais*, 2014, p. 515).

Šurfas 1 tirtas 1,5 m į V nuo Vilniaus g. 68 pastato ŠR kampo. Po velėna buvo 25–45 cm storio piltiniai sluoksniai su XVII–XX a. radiniais. Giliau slūgsojo iki 5 cm storio rudo molio tarpsluoksnis, po kuriuo tirtas iki 10 cm storio pilko grunto sluoksnis. Jame rasta XVII–XVIII a. buitinės keramikos šukių. Nuo 65–70 cm gylio išsiskyrė 10–15 cm storio gelsvo smėlio sluoksnis. Nuo 70–80 cm gylio išryškėjo pilko smėlingo grunto su smulkiais angliukais horizontas, kuriame aptikta XVII–XVIII a. būdingos buitinės keramikos fragmentų. Įžemis – geltonas smėlis, pasiektas 75–90 cm gylyje. Visus aprašytus sluoksnius nemažoje dalyje šurfo suardė XX–XXI a. iškastos duobės ir tranšėjos (1 pav.).

Šurfas 2 tirtas į V nuo Vilniaus gatvės važiuojamosios dalies, teritorijoje tarp sklypų 51 ir 53. Archeologiškai vertingo sluoksnio ar struktūrų neaptikta, įžemis – geltonas smėlis, pasiektas 0,8–1 m gylyje. Šurfe rasta XVII–XX a. radinių.

Šurfas 3 kastas teritorijoje tarp Vilniaus gatvės sklypų 51 ir 53, 32,6 m atstumu į V nuo šurfo 2. Iki 40 cm gylio nuo dabartinio paviršiaus tirti sluoksniai su XX–XXI a. radiniais. Žemiau slūgsojo pilkai gelsvas smėlis be radinių,

po kuriuo 60–70 cm gylyje atidengtas įžemis – geltonas ryškiai stratifikuotas smėlis. Įžemyje išryškėjo 70x45 cm dydžio duobės kontūrai, jos dugnas pasiektas 1,2 m gylyje. Duobėje aptikta XVII–XIX a. būdingos buitinės keramikos šukių ir beveik visas 1–2 m. amžiaus kiaulės skeletas.

Vilniaus St. 51/53, 68

3 test pits totalling 3 m^2 were excavated down to sterile soil at the site of a planned water main route. The cultural layer was up to 80 cm thick and at the site of sunken structures up to 1.2 m. An archaeological layer was discovered in test pit 1, where 17th–18th-century horizons containing sherds of household pottery lay at a depth of 40–90 cm (Fig. 1). A pit, which contained sherds of household pottery characteristic of the 17th–19th centuries and the almost complete skeleton of a 1–2 year-old pig, was discovered in the sterile soil of trench 3.

VEGERIAI

Simonas Sprindys,
Kiprijonas Ivinskis

Tyrimai Vegeriuose

Vegerių kaimo (Akmenės r., Naujosios Akmenės kaimiškoji sen.) XVI–XVIII a. istoriją galima suskirstyti į 3 tarpsnius. Pirmasis etapas, kurį galima įvardyti, susijęs su žiemgališkos gyvenvietės palikimu. Tai liudija ir pats Vegerių pavadinimas. Sprendžiant iš išlikusių tokio paties pavadinimo vietovardžių, netoliese tekančio Vegerės upelio (Akmenės r., Papilės sen.) bei kitų kalbotyros detalių, manoma, kad šis pavadinimas yra žiemgališkos kilmės. Vegerių kaimo vardas pirmą kartą paminėtas 1588 m. istoriniuose šaltiniuose.

Antras Vegerių kaimo tarpsnis chronologiškai apima XVII a. pradžią – XVIII a. vidurį. Pradžioje Žemaitijos žemių teisėjas Sebastijonas Kęstartas stengėsi įkurti gyvuojantį bei klestintį miestelį – 1602 m. įkurtas turgus. Kiek vėliau Vegeriams dėmesį rodė Danielius Marcinkevičius, kuris inicijavo miesteliui būdingų elementų atsiradimą – 1652 m. pastatyta bažnyčia. Tačiau manoma, jog dėl nusistovėjusio Žemaitijos miestelių tinklo, jų prekybinių srautų bei tuo metu buvusio tvano laikotarpio šios pastangos kurti miestelį nepasiteisino. Kad ir kaip būtų, 1723 ir 1738 m. inventoriuose fiksuotas kintantis, bet gana gausus penkiolikos–dvidešimties sodybų skaičius. Tuo pačiu laiku pasirodė iš Latvijos atsikėlę žmonės bei smuklę atidaręs pirmasis žydas.

Trečiasis Vegerių miestelio etapas buvo XVIII a. II pusėje – XX a. I pusėje. Tuometinio Akmenės seniūno iniciatyva Vegerių bažnyčiai paskirti 3 valakai žemės ir 100 timpų kunigui, kuris privalėjo du kartus per savaitę laikyti šv. Mišias. Pastovus liturginis gyvenimas, kuris nuolat pritraukė didesnį ar mažesnį žmonių srautą, buvo veiksnys, sudaręs sąlygas vystytis miestelio turgui bei prekymečiams, o dėl tokių prekybos elementų miestelyje neabejotinai turėjo atsirasti daugiau prekeivių, dažniausiai – žydų (Drungilas J., *Nuo kaimelio iki miestelio: Vegerių istorija XVI a. pabaigos – XVIII a.*, Vilnius, 2020).

Iki 2020 m. Vegeriuose archeologiniai tyrimai vyko triskart. 2018 m. įvairiose kaimelio vietose metalo ieškikliais žvalgė G. Petrauskas. Apie 27550 m^2 žvalgytame plote rasti ir inventorinti 65 radiniai: buitinės keramikos fragmentai, monetos (datuojamos XVII–XX a.), žalvariniai papuošalai (*ATL 2018 metais*, 2019, p. 499–514). 2017 m. N. Brazdeikis lokalizavo Vegerių sinagogos vietą (*ATL 2017 metais*, 2018, p. 254–256), o 2019 m. S. Sprindys sinagogos